

TEREZIE OD JEŽÍŠE

Teresa de Cepeda y Ahumada
(28.3.1515 Avila – 4.10.1582 Alba de Tormes)

DOBOVÉ POZADÍ

- „zlatý věk“ ve Španělsku (vláda Karla V., Filipa II.)
- expanze do pro Evropany nových zemí a kontinentů
- mezi renesanční kulturou a tlánutím k politické a náboženské izolaci Iberského poloostrova
- množství pokusů o obnovu společnosti a církve, jak „shora“ (kard. Cisneros), tak „zdola“ (lidová zbožnost, řádové reformy, *alumbrados* a další spirituální proudy), vliv rýnské mystiky, *devotio moderna*, savonarolovské reformy a německého reformního hnutí
- častý antiintelektualismus, citovost, biblismus,
- rozvoj inkvizice, která se stává nástrojem v rukou státu, apriorní podezření vůči autorům duchovních spisů, zákaz studia na zahraničních univerzitách, zároveň toto obtížné klima přinutilo jak spirituály tak teology upřesnit používané pojmy

ŽIVOT TEREZIE OD JEŽÍŠE

*28. 3. 1515 v Avile (Stará Kastilie, střední Španělsko),
1528-30 od prvního náboženského zápalu se dostala do krize dospívání, ve svých spisech zmiňuje svou tehdejší dětskou touhu po mučednictví, píše, že ve svých šesti či sedmi letech byla schopna myslet na Boha a svatost, toužila spatřit Boha, ovšem dodává:

„velice jsem si přála zemřít jako oni, avšak ne tak pro lásku k Bohu, nýbrž proto, abych se mohla co nejrychleji dobrat štěstí, o němž jsem četla, že se nachází v nebi“ (KŽ 1,4)

Milovala četbu rytířských románů: je dobré si ovšem uvědomit, co v její době obsahoval rytířský ideál: věrně sloužit králi a žít naprosto bezúhonně, bránit chudé, nelhat, nikomu nekřivdit, neutlačovat druhé ... Bylo tu i to, co sama Terezie vnímala jako úskalí tohoto ideálu a to právě pojem cti, *honra* - o tom, co má být opravdovou ctí podle Terezie, viz Kniha života (dále KŽ) 20, 26:

„Lituje doby, kdy dbala pouze na čest či spíše na iluzi, o níž si myslela, že je ctí, totiž to, co svět nazývá čest. Dnes totiž vidí, že je to velká lež, do níž jsme všichni zapleteni. Vidí, že ryzí čest není lživá, nýbrž spočívá na pravdě, oceňuje totiž, co je hodné vážnosti, a považuje za nicotnost, co je nicotné. A tedy to, co pomíjí a co není k Boží slávě, je nicotnost a méně než nic.“

Obraz Tereziina dětství je útržkovitý, v autobiografii má vzpomínku na dětské hry na poustevničení a několik dalších drobností – je dobré nezapomenout, že k tomu, co utvářelo náš vztah k Bohu, se vracíme s jistým odstupem, a pokoušíme se někdy rekonstruovat celek z několika zlomků, což platí i pro Tereziinu „duchovní“ autobiografii.

Vyrostla v příjemnou mladou dámu zahrnutou sympatiemi mnoha mladých mužů a jedním z jejích největších potěšení, zdá se, bylo využívat tuto přízeň ve svůj prospěch.

„Začínala jsem si uvědomovat přirozené dary, kterými mě Pán zahrnul (lidé kolem mi říkali, že jich mám mnoho), a namísto abych za ně děkovala Bohu, začala jsem jimi Boha urážet. (KŽ 1, 8)... Oblékala jsem se do rafinovaných oděvů, abych byla obdivovaná, velmi jsem pečovala o své ruce a o své vlasy, užívala různých vůní a oddávala se všemožným marnivostem, jichž vzhledem k mému nadání pro tyto věci nebylo málo.“ (KŽ 2,2)

„Nedopouštěla jsem se ovšem těžkých hříchů, hanebné chování mě přirozeně odpuzovalo. Snažila jsem se prostě strávit čas povídáním... Strach, že bych přišla o čest mi dával sílu, abych nepodlehla pokušení k těžkým hříchům. Za nic na světě bych nic takového neudělala. A věřím, že žádná lidská přízeň by mě nedonutila ze cti slevit.“

1531 Terezie byla rodinou poslána na výchovu do kláštera augustiniánek. V té době už byla po smrti i její druhá matka a starší sestra se provdala, takže v domě nebyl nikdo schopný Terezií dostatečně usměrnit. Klášter augustiniánek, který vedla doña Maria de Briceño, byl nedávno založený, a Terezií se v něm dostalo kromě obvyklé výchovy určené mladým ženám té doby i uvedení do vnitřního života. Postupně se proměňoval také její názor na sám řeholní život: původně ničím nezakryvaná hostilita („všemi silami jsem se vzpouzela myšlence, že bych snad mohla být řeholní sestra“, řeholnice se jí totiž zdály přehnaně asketické) vymizela a na její místo nastoupilo porozumění a schopnost načerpat něco z poklidné atmosféry kláštera. Chvillemi dokonce mniškám záviděla jejich schopnost usebrání. U augustiniánek pobyla zhruba rok a půl, než se kvůli svému zhoršujícímu se zdravotnímu stavu vrátila do otcovského domu.

Hledání místa

1533-34 Žije v otcovském domě. Čte listy sv. Jeronýma. Rozhodla se pro řeholní povolání a přesvědčila k podobné volbě i svého bratra Antonia.

„Začala jsem se velice modlit, nahlas, a prosila jsem všechny, aby se za mne přimlouvali u Boha, aby mi napověděli, v jakém životním stavu mu mám sloužit. Ovšem zároveň jsem si přála, aby to nebylo, že se mám stát řeholnicí, doufala jsem, že mě nezavolá na onu cestu, i když jsem se zároveň bála i myšlenek na vdávání.“ (KŽ 3,2)

Prvotní motivace Tereziny volby povolání jsou trochu úsměvné: „pomaličku jsem se rozhodovala, že se snad přemůžu a budu ho následovat“, neboť „řeholní život nemůže být horší než očištěc, tudíž jestliže jsem dosud žila tak, že bych si zasloužila peklo, můžu zbytek života prožít v očištěci, s nadějí, že pak bude možné vstoupit přímo do nebe.“ Když se tedy nakonec skutečně odhodlala k volbě,

„rozhodla jsem se říci to otci, což pro mě znamenalo jako bych už na sebe oblékala řeholní oděv, protože jsem tehdy tak lpěla na čestném slově, že když už jsem jednou vyslovila svůj záměr, nebyla bych se ho zřekla za nic na světě.“ (KŽ 3,7)

Jak se po letech změní Terezin pohled na život v klášteře! Nebude mu říkat očištěc, ale „ráj“: malý ráj na zemi, „kousek nebe“.

1535 Uprchla z otcovského domu, aby vstoupila do avilského karmelitánského kláštera Vtělení. První roky svého řeholního života žila velmi příkladně:

„Od prvních chvil mě Bůh naplňoval radostí za to, že jsem přijala tento životní stav. Tato velká radost mě dodnes neopouští, o to víc, že změnil vyprahlou, která mou duši sužovala, ve velkou něhu.“ (KŽ 4,2)

Všechno jí na řeholním životě těší, ale začíná i svůj dlouhý vnitřní boj (který potrvá téměř dvacet let!) v němž dojde k očiště motivací povolání. Protože nebyla schopna dobrat se syntézy mezi láskou k Bohu a láskou k lidem, žila v trvalém konfliktu: ráda rozmlouvala o duchovních tématech, ale také vnímala zbytečnost všeho mluvení, rozptýlení, které každé setkání přináší, měla dojem, že rozmlouvami s přáteli zrazuje věrnost vůči Bohu.

Období krize

1538 Terezie byla postižena těžkou nemocí, celkově fyzicky zkolabovala a téměř po tři roky zůstala paralyzovaná a jen pozvolna se opět obnovily její pohybové schopnosti. Četla Francisca Osunu a Řehořův komentář na knihu Job.

1539-43 Terezie kolísá mezi duchovním zápallem a vlažností, prožívá dlouhé období duchovní vyprahlou, velkého volného úsilí, avšak s malými výsledky:

„jak bych chtěla umět popsat otroctví, ve kterém se tehdy nacházela má duše! Dobře jsem chápala, že otročím, ale nevěděla jsem čemu, ani jsem nemohla uvěřit, že všechno je tak pomíjivé, jak mi říkalo mé svědomí. Moji zpovědníci tomu nepřipisovali velký význam: jeden z nich mi dokonce říkal, že podobná

setkání a vztahy mi neuškodí ani kdybych už dospěla do stavu vysoké kontemplace... Jenže moje duše uvnitř cítila, že vůbec nedělá, co by měla, pro toho, jemuž byla tak zavázána.“ (KŽ 8, 11)

“Strávila jsem téměř dvacet let na tomto rozbouřeném moři, padala jsem a opět se zvedala, ale pozvedala jsem se špatně, protože jsem pak padala stále znova... Můj život byl jeden z nejsmutnějších jaké si lze představit, protože jsem se ani neradovala z Boha, ani jsem nenacházela zalíbení ve světě. Když jsem se pouštěla do světských radostí, trápila jsem se vzpomínkou na to, co dlužím Bohu a když jsem byla s Bohem, rušila mě náklonnost ke světu. A byl to tak trudný boj, že nevím, jak jsem byla schopna ho vydržet jediný měsíc, natož tolik let.“ (KŽ 8,2)

„Uvědomovala jsem si, že tohle není žádný život“ (KŽ 8, 12), říká Terezie. Tato krize ovšem vyplývá z toho, že brala vážně životní stav, ve kterém měla žít. Bude to nakonec Bůh, kdo ji svou milostí pomůže vystoupit z této krize a učinit rozhodující krok „druhého obrácení“.

1544-53 Terezie se navrácí k praxi vnitřní modlitby, jejího duchovního doprovázení se ujal dominikán Vicente Barrón, pokračuje Terezín zápas o poctivý duchovní život

1554 před sochou bičovaného Ježíše obdržela mystickou milost (KŽ 9,1), která ji pohnula k definitivnímu rozhodnutí pro autentický duchovní život. Čte *Význaní* sv. Augustina.

Mystické dary

1554-58 období intenzivního života modlitby a meditace, doprovázeného křesťanskou askezí, klade teď důraz na skutečnou Boží přítomnost v duši člověka (KŽ 18,15) a na Kristovo lidství (KŽ 22), které ji přivedou na práh kontemplace

1558-60 dva roky oplývající mystickými milostmi, prvá vidění Kristova lidství, které se stává její “živou knihou” (KŽ 26,5; 27, 2; 28,3; 29,13), myšlenka založit reformovaný klášter (KŽ 32-26). Píše první *Relaci*.

1562-67 zakládá reformovaný Karmel, začíná psát. 24. 8. 1562 inaugurace Karmelu sv. Josefa v Avile (KŽ 32-36), pět let poklidného života ve sv. Josefu, píše 2-3 *Relaci* a *Vlastní životopis*

Zakládání

Terezie nezakládá své kláštery, aby odpověděla na dobové potřeby církve Nutnost nalezení nové formy vychází z jejího intenzivního vztahu s Bohem a z úsilí o „reformu“ sebe samé:

„Když jsem přemýšlela o tom, co bych mohla pro Boha udělat, napadlo mě, že především bych měla dokonaleji žít povolání k řeholnímu životu, kterého se mi od Boha dostalo.“ (KŽ 32,9)

„Neuměla jsem se rozhodnout, protože jsem byla spokojená tam, kde jsem žila, klášter se mi líbil a měla jsem celou, jakou jsem si přála.“ (KŽ 32,10)

Nepronásledovaly ji tedy reformátorské touhy, na nový Karmel začíná myslet po 27 letech pobytu v klášteře a nová podoba vzniká postupně během rozhovorů s ostatními sestrami. Ví, že ji čeká mnoho obtíží:

„Hrozně mě to trápilo, protože jsem cítila, jak už vzduch houstne pod tíhou všemožných obtíží a veliká trápení, které by mě to stálo, a to ani nemluvíme o faktu, že jsem se ve svém starém klášteře měla moc dobře. I když jsem se starala o tu záležitost i dříve, nikdy ne tak rozhodně, aby z toho něco bylo... byla jsem rozpačitá a velmi jsem váhala, co by se mělo podniknout.“ KŽ 32,12)

“... řeči, smích, obviňování z touhy po dobrodružství. Říkali mi, že bych udělala dobře, kdybych zůstala ve svém klášteře... Nevěděla jsem, co dělat, už proto, že se mi zdálo, že alespoň zčásti měli pravdu.“ (KŽ 32,14)

Ani klášterní sestry jí nerozuměly:

„Za nějaké věci mě odsuzovaly neprávem, jako například, když říkaly, že jsem to všechno dělala, abych byla vážená, abych získala dobré jméno a podobně, ale byla jsem si vědoma, že v jiných měli pravdu,

například, když tvrdili, že jsem byla horší než ostatní, že když nedodržuji dobře řeholní řád vlastního domu, kdovíjak si myslím, že budu dodržovat jiný, přísnější, že pohoršuji druhé a že chci za každou cenu zavádět novoty.“ (KŽ 36,13)

K tomu se přidaly i vnitřní pochyby:

„Dábel mne nutil, abych se s úzkostí ptala, jak to chci udělat: uzavřít se v tak přísném domě, když jsem tak plná nemocí, jak jen snesu všechno to tvrdé pokání, když přicházím z tak prostorného a pohodlného kláštera, kde jsem se cítila tak dobře a měla tolik přítelkyň, zatímco kdoví, zda s těmi novými bych byla tolik spokojená. Stále jsem si opakovala, že jsem na sebe vzala příliš těžké závazky, které mě mohly dovést k zoufalství a to právě bylo ďáblovým cílem...“ (KŽ 36,8)

Jakoby pokušení spočívalo právě v tom zapomenout, že počátek všeho díla je u Pána. Tereza prožívala velký vnitřní zmatek a úzkost, vrátily se jí některé psychologické postoje, typické pro její první doby v klášteře: strach, úzkost, potřeba obklopit se spřízněnými dušemi... - jakoby ono pokušení jaksi uzávorkovalo její pětadvacitiletou duchovní zkušenost. Snad proto, aby se onen „nový začátek“ vyjevil jako skutečná milost a nic než Boží milost.

„...měla jsem v hlavě jen můj pohled na věc, zatímco víra a ostatní ctnosti upadly do hlubokého spánku, byla jsem ze všeho tak unavená, že mi chyběla síla, abych je uvedla do chodu a bránila se jimi před tolika výpady“ (KŽ 36,7)

Když Tereza najde svobodu, najde s ní zároveň životní harmonii, kterou vyžadoval její životní stav:

“Proto jsem si tolik přála ono založení, abych se mohla od všeho odpoutat a uskutečnit své řeholní povolání s větší dokonalostí a v přísnější klauzuru. (KŽ 36,5)

“Ach, velikosti Boží! Myšlenka na to všechno mne naplňuje úžasem a vidím, s jakou péčí mi chtělo Jeho Veličenstvo pomoci, aby se tento koutek ráje mohl založit, tento přibýtek, v němž Jeho Veličenstvo nachází své zalíbení, jak mi jednou v modlitbě sdělil. Tedy že tento dům je Jeho rajským potěšením. Mně se opravdu zdá, že Jeho Veličenstvo si osobně vyvolilo duše, které zde shromáždilo, mezi nimiž žiji i já a velmi se tomu divím. Nevěděla bych o lepších, jež by si tak přísný, chudý a kontemplativní klášter mohl přát. Všechno přijímají s takovou kuráží a radostí, že si jedna připadá nehodná, že si sem zasloužila přijít. Zvláště ty, které sem Pán povolal, aby opustily mnohé marnosti a svody světa, kde by mohly ve štěstí žít podle jeho zákonů, zde byly Pánem obdařeny takovým množstvím útěchy, že jasně vidí, že jim Pán vrátil stonásobek za to, co opustily, a proto mu nepřestávají děkovat.“ (KŽ 35,12)

„Jednoho dne, zatímco jsem se zaobírala reformou řádu, Pán mi řekl: „Dělej, co můžeš. Zbytek nech na mě a neznepokojuj se. Těš se z dobra, kterého se ti dostalo a kterého je tolik. Můj Otec má v tobě zalíbení a Duch svatý tě miluje.“ (R 13)

1567 setkání s Janem od Kříže, rok poté zakládá první mužský reformovaný Karmel

1566-67 píše *Cestu dokonalosti*. Období zakládání klášterů a formace prvních mnišek (klade důraz na samotu: „nejen mnišky, ale poustevnice“, návrat k prvotní řeholi, mlčení, klauzura, omezený počet řeholnic v jednom klášteře, dobré vstupní rozlišování povolání, kontemplace jako základ povolání... – viz VH: není jen syntézou duchovní cesty, ale i syntézou hlavních rysů karmelské spirituality)

1571 první zkušenost trojičního tajemství (R 16)

1572 uprostřed jinak velmi činného období se jí dostává milosti duchovního sňatku (R 35) a další kontemplace tajemství Trojice

1577 zakládání klášterů po celém Španělsku, píše *Vnitřní brad*, vrchol mystické zkušenosti Terezie

1580-82 její bohatá duchovní zkušenost a služba církvi se uzavírá v Albě de Tormes 4.10.1582.